

КОНЦЕПТ "КОХАННЯ" В ТВОРІ С.МОЄМА "ПРИКРАШЕНА ВУАЛЬ"

Заболотська Ольга Олександрівна

Інтенсивний розвиток когнітивної лінгвістики, теоретичне осмислення поняття «концепт» і типології концептів привело дослідників до розуміння того, що *концепт* це парасольковий термін, який поєднує різні види ментальних явищ, функцією останніх є структуризація знань у свідомості людини [4].

Вироблено розуміння того, що концепти – це одиниці мислення, які за своїм змістом й організацією можуть бути досить різні при збереженні своїх основних функцій структурувати знання й виступати одиницями розумового процесу [4, с.27]. Типологія концептів можлива й необхідна у зв'язку з тим, що розрізняються типи знань, що є концептами.

А.П.Бабушкін розмежовує розумові картинки, схеми, гіпероніми, фрейми, інсайти, сценарії, калейдоскопічні концепти [1, с.43-67]. С.Г.Воркачев виділяє концепти вищого рівня (*борг, щастя, любов, совість*) і звичайні концепти [2, с.44].

Г.Г.Слишкін виділяє первинні й вторинні концепти, метаконцепти (які утворюються в результаті осмислення продуктів попередньої концептуалізації й у яких реалізується рефлексія носія мови [5, с.5], а також пропорційні, які сформувалися, формуються, граничні й рудиментарні лінгвокультурні концепти [5, с.6-7].

В.І.Карасик розмежовує параметричні й непараметричні (регулятивні й нерегулятивні) концепти [3]. М.В.Пименова виділяє наступні види концептів: образи, ідеї і символи [4, с.8], а також концепти культури, які діляться на кілька груп: універсальні категорії культури – *час, простір, рух, зміна, причина, наслідок, кількість, якість*; соціально-культурні категорії – *воля, справедливість, праця, багатство*; категорії національної культури – для українців це *воля, будинок, соборність, душа, дух*; етичні категорії – *добро,*

зло, борг, щоправда, істина; міфологічні категорії – *боги, янгол-охоронець, парфуми, домовик* [Там же, с.10].

Концепти можна класифікувати за різних підстав, кожне з яких буде відбивати «когнітивну реальність». *Схема* – концепт, представлений деякою узагальненою просторово-графічною або контурною схемою; це гіперонім з ослабленим образом – *дерево взагалі*, образ ріки як довжини, стрічки, схематичний образ людини – *голова, тулуб, руки й ноги* [4, с.116].

Схема - проміжний тип концепту між поданням і поняттям, певний етап розвитку абстракції [4].

Поняття – концепт, що відбиває найбільш загальні, істотні ознаки предмета або явища, результат їхнього раціонального відбиття й осмислення. Наприклад: *квадрат – прямокутник з рівними сторонами*, *літак – літальний апарат важче повітря з несучими площинами* [4, с.118].

Фрейм – мислимий у цілісності його складових частин багатокомпонентний концепт, об'ємне подання, деяка сукупність стандартних знань про предмет або явище [4, с.119].

Сценарій (скрипт) – послідовність декількох епізодів у часі; це стереотипні епізоди з ознакою руху, розвитку [4, с.112].

Гештальт – комплексна, цілісна функціональна розумова структура, що впорядковує різноманіття окремих явищ у свідомості. Гештальт (термін Х.Еренфельса), являє собою "цілісний образ, що сполучає почуттєві й раціональні елементи, а також об'єднуючий динамічний і статичний аспекти відображуваного об'єкта або явища" [4, с.119]. Типовими гештальтами є концепти, об'єктивовані такими лексемами, як *черга, гра, катування, любов, доля* й ін., які визначаються за характером концептуалізованої інформації.

Істотною для лінгвокогнітивного дослідження виявляється також типологія концептів за характером їх «спостереження», об'єктивування для людини: *вербалізовані* – для яких є в системі регулярні мовні засоби вираження і які регулярно стають зовнішніми в комунікативному процесі даної мовної форми, і *невербалізовані*, що не мають в системі мови

регулярних, стандартних засобів мовної об'єктивації або непрямих способів, що мають тільки мовну об'єктивацію й які вербалізуються штучно в умовах примусово поставленого завдання (наприклад, в умовах експерименту або при необхідності словесно їх описати в ході дослідження) [4, с.120].

Також істотною для лінгвокогнітивного дослідження є класифікація концептів за їхньою приналежністю до певних груп носіїв: *універсальні концепти* (вода, сонце, батьківщина, земля, будинок й ін.), хоча й такі концепти можуть виявляти національну специфіку; *національні концепти* – властиві тільки одному народу[4].

Існують також *групові* (вікові, гендерні, професійні й под.), а також *індивідуальні* концепти.

І ще одне важливе розмежування: за ступенем абстрактності змісту концепти підрозділяються на *абстрактні* (ментефакти) і *конкретні* (натурфакти й артефакти).

Лексеми на позначення концепту КОХАННЯ в англійській мові мають як негативну, так і позитивну конотації: з одного боку, кохання асоціюється з ніжністю, турботою, теплом, прихильністю, а з іншого, кохання може бути негативним, навіженим, шаленим. Наявність у семантичній структурі лексеми *love* таких компонентів значення, як: *state, attraction, affection, passion, sex, satisfaction, worship, devotion*, дозволяє охарактеризувати концепт КОХАННЯ як "стан людини", "сильне почуття приязні, прихильності", "сильне позитивне поклоніння". У складі лексем-репрезентантів концепту КОХАННЯ позитивні та негативні конотації містяться у поняттєвому компоненті *emotion* (емоція), які можуть мати як позитивний (ніжність, бажання, прихильність, пристрасть) так і негативний характер (омана, злість).

У творі С.Моема "Прикрашена вуаль" кохання набуває як позитивної так і негативної конотації, тобто тут прослідковуються різні прояви кохання.

Любов для манжурської жінки відносно Ведінгтона значила існування в цьому світі – життя. Вона залишила все заради нього: дім, родину, безпеку, самоповагу. Все заради того, щоб бути з ним.

"She's abandoned everything for my sake, home, family, security, and self-respect. It's a good many years now since she threw everything to the winds to be with me..." [6, p. 63]

В основі метафоричного осмислення художнього концепту КОХАННЯ номінативною одиницею якого є словосполучення *giving oneself up* лежать метафоричні концептуальні схеми LOVE IS LIFE, LOVE IS DEVOTION, LOVE IS WORSHIP.

Любов для монахинь співіснує лише з Господом. Заради цієї любові вони теж залишили рідних, домівки, країну, щасливе життя. Їх любов до Господа, до ближнього покликкала їх туди, де кожен день людина в останнє бачить сонце, навколишній світ – маленьке китайське містечко, де панує холера: *"It had been my greatest wish since I entered religion to be allowed to come to China .....for there was France and there was God" [6, p.56].*

У цьому уривку аналіз семантики номінативних одиниць дозволяє конкретизувати базову концептуальну схему LOVE IS WORSHIP, як LOVE IS SPIRITUAL SATISFACTION.

В основі метафоричного осмислення художнього концепту КОХАННЯ номінантом якого є іменник *contempt* лежать метафоричні концептуальні схеми LOVE IS CONTEMPT, LOVE IS ADULTARY.

Презирство – це відчуття, яке супроводжує не тільки Уолтера, коли він дізнається, що його кохана дружина зрадила йому: *"You used not to be; you used to feel contempt for me. Don't you still?" "Don't you know that I'm afraid of you?" [6, p. 54]*

Презирство відчуває сама Кітті до коханого Чарлі, коли він розкриває перед нею своє реальне «обличчя» – вона для нього лише «епізод» у житті. А повагу, любов він віддає своїй дружини Дороті.

І до себе, коли розуміє, якого дріб'язкового чоловіка вона покохала.

"She had only contempt for herself because once she had felt contempt for Walter. He must have known how she regarded him and he had accepted her estimate without bitterness. She was a fool and he knew it and because he loved her it had made no difference to him" [6, p.52].

Презирство відчуває Уолтер Фейн до себе за те, що спокуса до чарівної жінки замарніла його свідомість, він загубив голову, серце і своє життя покохавши Кітті: *"Do you absolutely despise me, Walter?"*

"No." He hesitated and his voice was strange. "I despise myself" [6, p.54]

Презирство до Кітті як до другосортної особи зароджується у Дороті Таунсент, але вона змінює його на милість.

Базова концептуальна метафора LOVE IS CONTEMPT зазнає у тексті модифікації і трансформується у такі концептуальні схеми LOVE IS DISRESPECT TO ONESELF, LOVE IS TEMPTATION, LOVE IS FAVOUR.

Концептуальну схему LOVE IS CONTEMPT специфіковано через конкретизацію додаткової концептуальної ознаки, втіленої у лексемі *frivolous*.

Кітті за своєю сутністю була дуже легковажна людина, вихована світом та деспотичною матір'ю. Вона зневажала батька і вважала, що його обов'язок заробляти гроші на їх життя, розваги. Вона ніколи не замислювалась над його почуттями, думками, бажаннями, над його життям взагалі. Такою її виховала мати. Її легковажність була різновидом егоїзму. Її вивозили на бали, вона витрачала купу грошей на дорогий одяг, щоб бути визнаною у світському товаристві: *"She had charming gaiety and the desire to please. Mrs. Garstin bestowed upon her all the affection. A harsh, competent, calculating affection, on which she was capable. She dreamed ambitions dreams it was not a good marriage she aimed at for her daughter, but brilliant one" [6, p.8]*

З такою легковажністю вона ставилася і до молодих людей, з якими спілкувалася, зустрічалася на балах, грала в гольф. Вона була неосвічена, другосортна, легковажна. Але її краса, чарівна усмішка, яка порівнювалася з квітами, спокушала чоловіків. І навіть таких серйозних як Уолтер.

Саме ця легковажність підштовхнула її на шлюб за розрахунком.

Within three months of her marriage she knew that she had made a mistake, but it had been her mother's fault even more than hers.

Саме ця легковажність кинула її в обійми коханця, спокусила на зраду, спустошуючу пристрасть: *"She felt that sweet pain in her heart which she always felt when she thought of Charlie. It had been worth it. He said, he would stand by her"* [6, p.6].

Ця легковажність дозволила так легко Чарлі відмовитись від Кітті, кохання. Саме ця легковажність була результатом того, що вона чекала дитину і не знала, хто її батько.

У наведених уривках з тексту основою художнього осмислення концепту КОХАННЯ є такі концептуальні метафоричні схеми, як LOVE IS SELFISHNESS, LOVE IS PASSION, LOVE IS BETRAYAL, LOVE IS MEANNESS, які несуть негативну конотацію.

Концептуальну схему LOVE IS ADULTARY специфіковано через конкретизацію додаткової концептуальної ознаки, втіленої у лексемах *grievance, anguish, flirt, fault*. Метафорична концептуальна схема набуває вигляду LOVE IS FLIRT, LOVE IS PAIN, LOVE IS FAULT, LOVE IS DISAPPOINTMENT.

Зрада для Кітті – це пристрасть, кохання, сенс її легковажного, неосвіченого життя: *"She worshipped him. He was splendid in his smart top boots, his white breeches, when he played polo... She liked the care he took of his hands. He was a wonderful athlete and the year before he had won the local tennis championship. He was the best dancer"* [6, p. 32].

Зрада для Чарлі – це ще одна «перемога», флірт, спокуса, самоствердження і впевненість у собі.

"My dear, you must be reasonable. We'd much better face the situation frankly. I don't want to hurt your feelings, but really I must tell you the truth. I'm very keen on my career. There's no reason why I shouldn't be a Governor one of these days, and it's a damned soft job to be a Colonial Governor. Unless we can hush this up I don't stand a dog's chance. I may not have to leave the service, but there always be

a black mark against me. If I do have to leave the service then I must go into business in China where I know people. In either case my only chance is for Dorothy to stick to me" [6, p.31.]

Зрада для Уолтера – образа.

"I had no illusions about you," he said. "I knew you were silly and frivolous and empty-headed. But I loved you. I knew that your aims and ideals were vulgar and commonplace. But I loved you. I knew that you were second-rate. But I loved you. It's comic when I think how hard I tried to be amused DV me things that amused you and how anxious I was to hide from you that I wasn't ignorant and vulgar and scandal-mongering and stupid. I knew how frightened you were of intelligence and I did everything I could to make you think me as big a fool as the rest of the men you knew. I knew that you'd only married me for convenience. I loved you so much, I didn't care. Most people, as far as I can see, when they're in love with someone and the love isn't returned feel that they have a grievance. They grow angry and bitter. I wasn't like that. I never expected you to love me, I didn't see any reason that you should, I never thought myself very lovable. I was thankful to be allowed to love you and I was enraptured when now and then I thought you were pleased with me or when I noticed in your eyes a gleam of good-humoured affection?! 'tried not to bore you with my love; I knew I couldn't afford to do that and I was always on the lookout for me first sign that you were impatient with my affection. What most husbands expect as a right I was prepared to receive as a favor" [6, p.27].

Зрада Чарлі для його дружини – ще один «епізод», флірт, на який вона не звертає увагу: *"He has his little flirtations, but they're not serious. He's much too cunning to let them go to such lengths as might cause him inconvenience. And of course he isn't a passionate man; he's only a vain one. He likes admiration. He's fat and forty now, he does himself too well, but he was very good-looking when he first came to the Colony. I've often heard his wife chaff him about his conquests" [6, p. 42]*

Та зовсім не сподівалася Кітті, що її зрада обернеться тим самим і для неї самої. Чарлі відмовляється від неї, Уолтер ненавидить її, змушує їхати з ним у саме пекло хвороби. Все, що було в їх житті – зруйновано; залишається біль, страждання, розчарування.

"If you want to know," she said, trying to keep her voice steady, "I go with death in my heart and fear. I do not know what Walter has in that dark; twisted mind of his, but I'm shaking with terror. I think it may be that death will be really a release" [6, p.34].

"Her pain was so great that she could have screamed at the top of her voice; she had never- known that one could suffer so much; and she asked herself desperately what she had done to deserve it. She could not make out why Charlie did not love her: it was her fault, she supposed, but she had done everything she knew to make him fond of her. They had always got on so well, they laughed all the time they were together, they were not only lovers but good friends. She could not understand; she was broken. She told herself that she hated and despised him; but she had no idea how she was going to live if she was never to see him again. If Walter was taking her to Mei-Tan-Fun as a punishment he was making a fool of himself, for what did she care now what became of her? She had nothing to live for any more. It was rather hard to be finished with life at twenty-seven" [6, p.36].

Отже, концепт КОХАННЯ в творі С. Моема "Кольорова вуаль" представлений лексемами, які несуть як позитивну, так і негативну конотацію поняттєвого компоненту емоції: пристрасть, жертовність, служіння богу, прихильність, омана, зрада, помилка, легковажність, флірт, образа. Домінуючою у тексті є негативна конотація.

Основою осмислення художнього концепту КОХАННЯ є метафоричні концептуальні схеми LOVE IS LIFE, LOVE IS DEVOTION, LOVE IS SPIRITUAL SATISFACTION, LOVE IS WORSHIP, LOVE IS CONTEMPT, LOVE IS ADULTARY, LOVE IS DISRESPECT TO ONESELF, LOVE IS TEMPTATION, LOVE IS FAVOUR, LOVE IS SELFISHNESS, LOVE IS

PASSION, LOVE IS BETRAYAL, LOVE IS MEANNESS, LOVE IS FLIRT,
LOVE IS PAIN, LOVE IS FAULT, LOVE IS DISAPOINTMENT.

Література:

1. Бабушкин А.П. Пространство и время художественного образа / Бабушкин А.П. – Л. : АКД, 1996. – 195 с.
2. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании / С.Г. Воркачев // Филологические науки. – 2001. – №1. – с. 64-72.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : монография / Карасик В.И. ; ВГПУ. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
4. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин – М. : Изд-во АСТ, 2007. – 314 с.
5. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Слышкин Г.Г. – М. : Academia, 2000. – 128 с.
6. Maugham W.S. The Painted Veil / Maugham W.S. – К. : Знание, 2006. – 287 с.

Анотація У статті зроблено спробу розкрити конотативні значення концепту «кохання» (на матеріалі оповіді С. Моема «Прикрашена вуаль»), які закладені в лексемах-репрезентантах і містяться у поняттєвому компоненті «кохання».

Ключові слова: концепт, метафорична концептуальна схема. конотативне значення

Аннотация В статье сделана попытка выявить коннотативные смыслы концепта «любовь» (на материале рассказа С. Моема «Украшенная вуаль»), которые заложены в лексемах-репрезентантах и входят в смысловой компонент «любовь».

Ключевые слова: концепт, метафорическая концептуальная схема, коннотативное значение

Annotation The article attempts to identify connotative meanings of the concept "love" (based on the story by S. Maugham " The Painted Veil "), which are incorporated in lexemes and are the semantic components of concept "love".

Key words: concept, metaphorical conceptual scheme, connotative meaning